

Museum Naturalis krijgt eindelijk zijn verdiende tuin

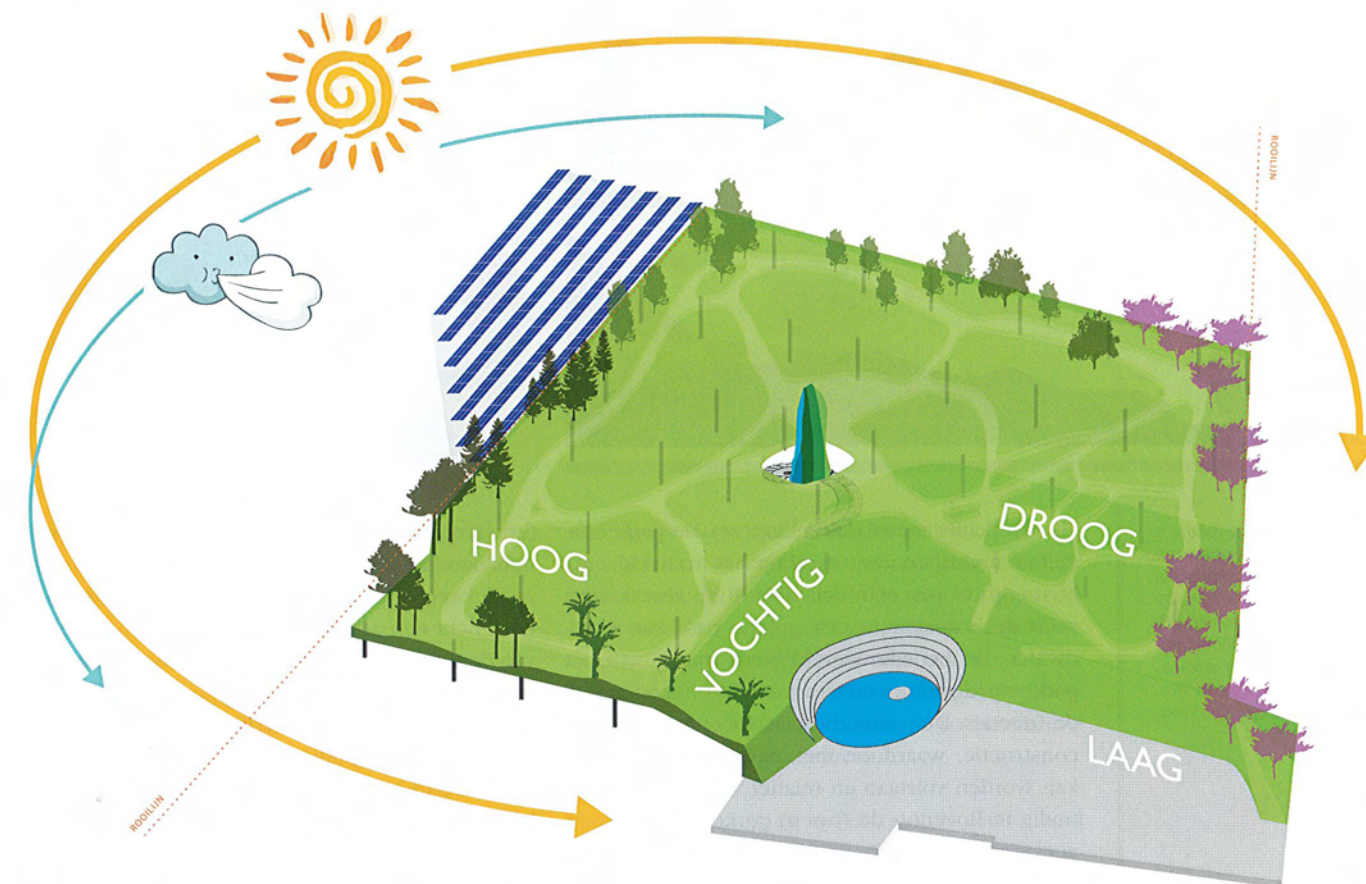

Het ruimtelijk concept voor de Naturalis-tuin met een open parkeergarage als 'benedenwereld' en daarop een weelderige groene 'bovenwereld'.

Onderdeel van de uitbreiding van Naturalis is de realisatie van een tuin en die tuin biedt de kans een groen visitekaartje voor het museum én een verlengstuk van het museum te realiseren. De tuin wordt een intieme groene plek, nauw verbonden met binnen, maar met een heel andere beleving: een spannende en verrassende wereld waarin de betoverende schoonheid van de natuur op 'echte' wijze wordt getoond: geurend, vol kleur en contrasten, variërend in de seizoenen, en anders dan binnen- vol leven. Een wondere wereld voor kinderen waar ze al doende leren, een inspirerende plek voor volwassenen én een thuis voor dieren. De tuin is vanaf 2018 te bezoeken.

Gek eigenlijk, dat een museum dat handelt over de ons omringende natuur, vroeger en nu, geen buitenruimte heeft waarin het fascinerende verhaal over de evolutie van plant en dier wordt verteld. Maar daar komt verandering in nu Naturalis wordt uitgebreid.

Naturalis is een toonaangevend instituut, zowel als het gaat om de omvang van de collectie als om de samenstelling daarvan. Het Naturalis Biodiversity Center staat met 37 miljoen objecten vijfde op de wereldranglijst. Bij zo'n instituut hoort een toonaangevend 'jasje'. Het past daarom dat Naturalis Biodiversity Center zijn museum gaat vernieuwen naar een plan van architectenbureau Neutelings-Riedijk. Leiden wordt niet alleen een prachtgebouw rijker, maar krijgt ook een openbare stadstuin cadeau. Het nieuwe museum krijgt een groene buitenruimte, wat het mogelijk maakt in een klap een passend decor voor de nieuwbouw én voor de collectie die binnen wordt getoond, te realiseren.

De tuin biedt ook een moment van zintuiglijke ontspanning en zo de nodige afwisseling tijdens het museumbezoek.

Het plan voor de tuin is het resultaat van een selectieprocedure in twee stappen. Na een open ronde, waarin (combinaties van) partijen zich konden kwalificeren op basis van referenties, volgde een tweede ronde, waarin vijf partijen een inhoudelijke visie opstelden, die moest passen binnen het beschikbaar gestelde maximale uitvoeringsbudget. Vanwege de bijzondere vraag -die zowel het ontwerp als de uiteindelijke realisatie besloeg- deden aan de selectie combinaties van groene aannemers en landschapsarchitecten mee.

De keus is uiteindelijk gevallen op een team bestaande uit de Koninklijke Ginkel Groep (KGG), Rots Maatwerk en H+N+S Landschapsarchitecten. Verder is H. Hardeman B.V. aangesloten specifiek voor de uitwerking van een parkeergarage. Het team heeft ervaring met ontwerp, realisatie en beheer van museale buitenruimtes. Zo onderhoudt KGG onder andere de tuin van het Rijksmuseum en realiseerde zij de tuin van Kasteel Groeneveld. Eind dit jaar opent het Nationaal Militair Museum in Soesterberg zijn deuren waarvoor H+N+S de gehele buitenruimte ontwierp. Eerder ontwierp H+N+S de buitenruimte van het Eindhovense Van Abbemuseum (Dommeltuinen). Ook Rots Maatwerk heeft met projecten in Artis en het Nationaal Militair Museum ruime ervaring met publieksvoorzieningen die een hoge gebruiksdruk kennen. Dit vergt goed vakmanschap en specifieke kennis zowel op het gebied van ontwerp en realisatie als beheer. Het team heeft verder ervaring met het af-

geven van langjarige garanties op het aanslaan van groen, maar ook op het goed blijvend functioneren van bijzondere elementen als speelobjecten of waterwerken, wat voor een op dit vlak onervaren partij als Naturalis een uitkomst is.

Naturalis heeft overigens niet enkel voor de expertise van het team gekozen maar ook voor de ontwikkelde planvisie. De visie kenmerkt zich door een op zichzelf eenvoudige hoofdgreep, die al snel helder was. De grootste uitdaging tijdens de selectiefase betrof echter het in lijn brengen van het ontwerpidee met het gemaximeerde budget. Naturalis wenste uitdrukkelijk geen vrijblijvende planvisies maar een haalbaar plan, in zowel technisch, financieel als beheersmatig opzicht.

De grote greep - een dubbel maaiveld

De grootste ruimtelijke opgave was om in de beperkte beschikbare ruimte, ruim 7000 m², het grote aantal gevraagde functies een plek te geven. Het museum wil niet alleen ruimte voor een horecaterras, een picknickplek voor schoolkinderen, speelplekken, moestuinen en andere vormen van educatie, maar ook ruimte voor ruim tweehonderd parkeerplaatsen, fietsenstallingen, logistieke ruimte, enzovoorts. De tuin moet diverse doelgroepen aanspreken en een groot aantal bezoekers tegelijk kunnen verwelkomen (totaal 400 personen). En de tuin moet voor elk wat wils bieden, zonder uiteen te vallen in een optelsom van deelbelangen. Dit vergt inventiviteit.

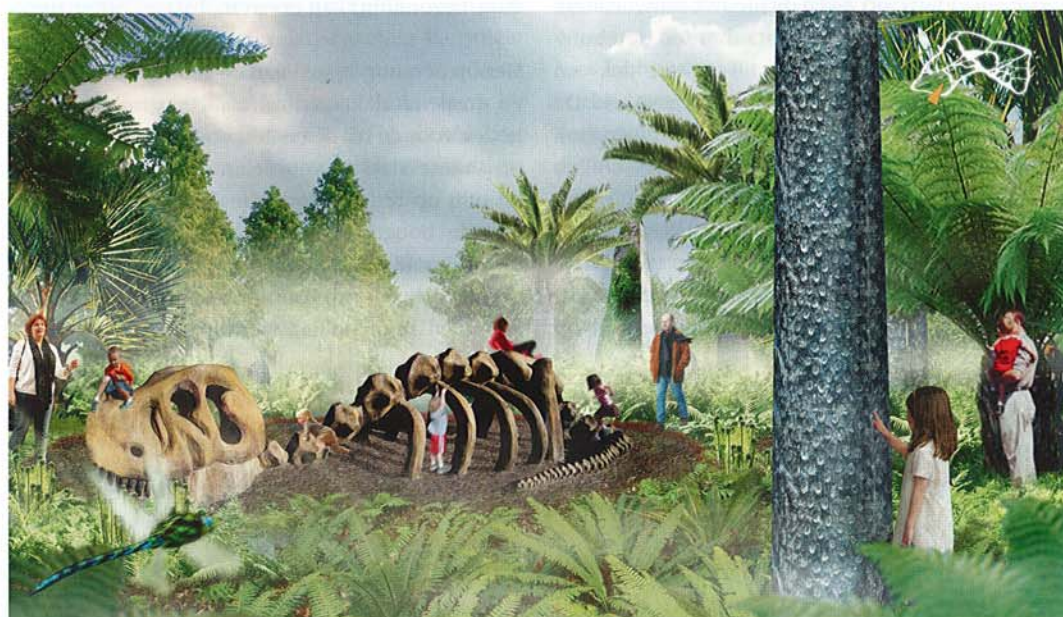
Door het aanbrengen van een tweede maaiveld over bijna het gehele terrein is optimaal gebruik gemaakt van de beschikbare ruimte en wordt haast

Door de tuin op één oor te leggen ontstaan haast als vanzelf een wereld van verschillen met veel natuurlijke gradiënten.

Visualisatie van het amfitheater bij avond. Op gezette tijden kan hier Freek Vonk (of een collega) vertellen over één van zijn favoriete collectiestukken. Door het ontwerp is het amfitheater niet alleen een openlucht auditorium, maar tevens een picknickplek voor een schoolklas en een speelplek voor kinderen. Als het donker is wordt op een waterscherm een 3D-voorstelling vertoond. Zo komt de binnencollectie buiten echt tot leven.

Visualisatie van de T-rex: een dinospeelskelet in de varentuin.

Visualisatie van de mammoetschommels te midden van een grazige vegetatie – met op de achtergrond de nieuwbouw van het museum.

werkt, slim gebruikmakend van het hoogteverschil. Aan de randen van de tuin, waar deze het hoogste is staat ook de hoogste beplanting. Het voordeel is dat hiermee een deel van de omgeving – die niet overal even representatief is – wordt afgeschermd/ gefilterd. Deze ruimtelijke opzet zorgt voor een wat besloten omgeving, zowel beschermt voor de wind als in ruimtelijk opzicht en dat levert een intieme tuin op.

De centrale vijver zorgt voor veel extra natuurwaarden, verkoeling op warme dagen, heeft speel- en educatieve waarden en speelt daarnaast een rol in het watersysteem voor berging, natuurlijke zuivering en bewatering. Op het dek komt een tweede vijverpartij. Vanuit de bergingsvijvers wordt de rest van de tuin gevoed en bij droogte bevoeid. De gehele daktuin fungeert overigens als waterbuffer. Vrijwel al het water dat valt, wordt opgevangen en vastgehouden door de tuin. Eventueel overtollig water wordt afgevoerd naar de natuurlijk filterende vijverpartij en daar vastgehouden.

Een reis door de tijd

De tuin is een verlengstuk van het museum, waarin twee werelden samen komen: de levende natuur en de (dode) collectie van het museum. In de tuin wordt het verhaal van Naturalis verteld met de levende natuur in de hoofdrol. We voorkomen dat de tuin een uitstalling wordt in een poging volledig te zijn. Geen hortus catalogi vol planten met bordjes dus, maar een landschappelijke tuin die oproept tot verwondering en die uitnodigt tot verdieping en (spelenderwijs) leren.

De hoofdopzet van de tuin wordt gevormd door de evolutie van het leven op aarde. De bezoeker ervaart in de tuin de rijkdom van het leven op aarde als een reis door de tijd. Een aantal tuindelen met een aparte sfeer toont de pracht van de natuurlijke diversiteit. Hiervoor is een aantal karakteristieke 'snapshots' uit de geschiedenis genomen, die het evolutieproces verbeelden en tot leven wekken. Zo worden abstracte zaken als plantenordes en families, maar ook concrete zaken als voortplanting en bestuiving voor de bezoeker beleefbaar.

Het proces van evolutie vanuit een gezamenlijke herkomst, van sporen (mossen, varens), via naakt-

zadigen (coniferen) naar bedektzadigen (grassen en bloemen) vormt de basis voor de hoofdingeling van de tuin. Hiermee hangt de co-evolutie in het dierenrijk samen, waarbij belangrijke ontwikkelingen gelijk op zijn gegaan, zoals de opkomst van grazende zoogdieren en de dominantie van grassen of de specialisatie van insecten en de ontwikkeling van bloemen. Door de 'snapshots' in de tuin is deze evolutie niet alleen zichtbaar in de landschappelijke beplanting, maar ook in de dieren die deze snapshots aantrekken: van de vogels die zaden en besjes eten, de bijzondere bloemen die verschillende bijrassen en vlindersoorten aantrekken, tot de amfibieën en vissen in de vijvers.

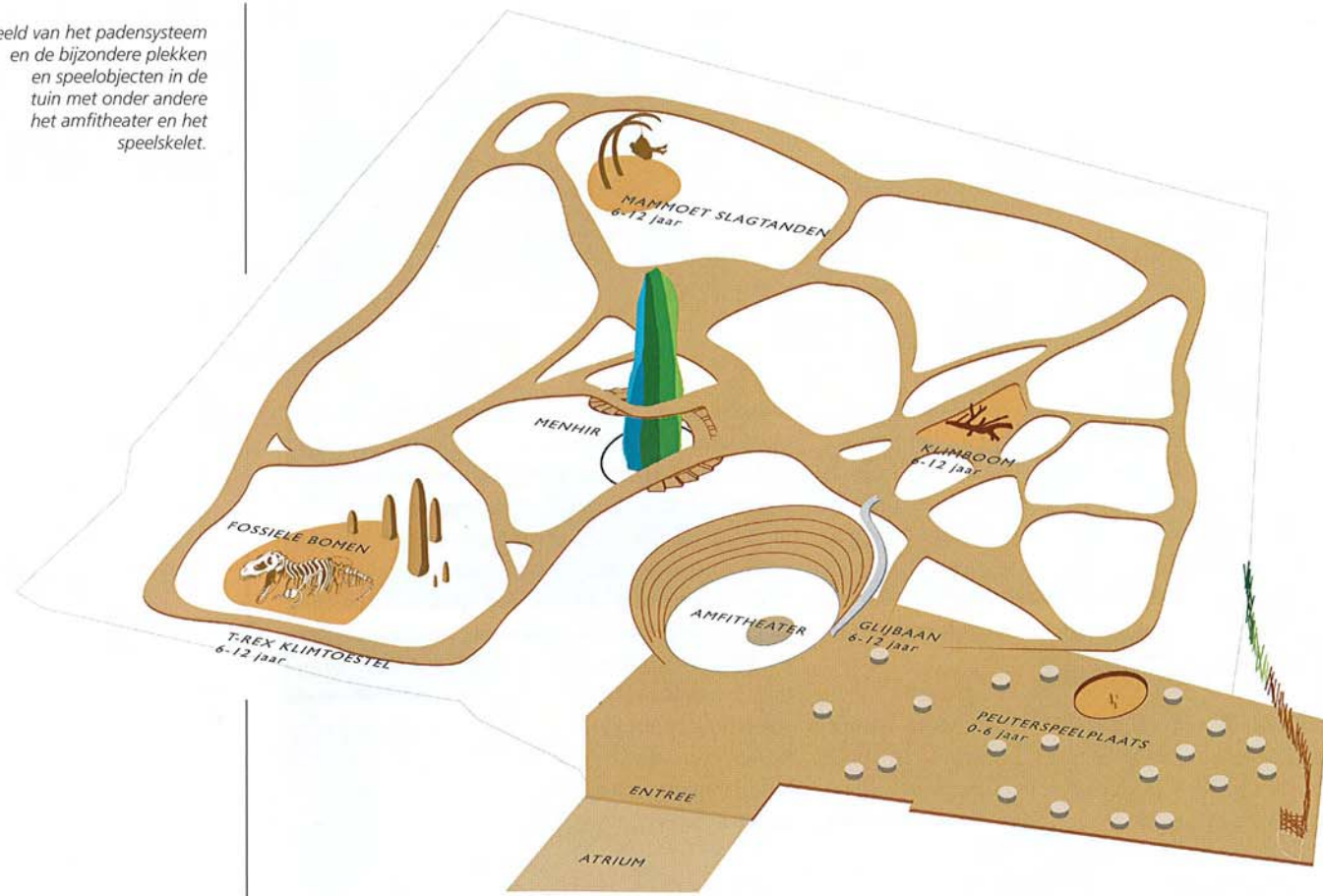
De mens - als bijzondere soort - gebruikt de natuur ook voor zijn nut: zo bestuiven bijen vruchtplanten waarmee ze een essentiële bijdrage leveren aan onze overleving. Daarnaast leveren ze ook nog eens honing. Ook dit wordt in de tuin getoond. Op deze manier wordt het evolutionaire verhaal vanzelf een verhaal over het belang van biodiversiteit voor de mens: planten die muggen afweren of die ziektes en zweren helen, planten die voeden, die mooi maken of simpelweg lekker ruiken.

Actief en speels leren

Om bezoekers nog sterker onder te dompelen in de wondere wereld van Naturalis wordt de tuin her en der verrijkt met extra belevings- en gebruikselementen. Langs de paden wordt de bezoeker op subtiele wijze gewezen op bepaalde thematische betekenislagen die als het ware door de tuindelen slingeren zoals de voedselplantenlijn, de medicinale plantenlijn, de homeopathische plantenlijn of de bestuiverslijn (met waardplanten voor insecten als bijen, hommels en vlinders). Voor kinderen kunnen in het kader van natuureducatie speciale themaspeurtochten worden bedacht in de trant van 'vind tien eetbare planten en tien planten met een medicinale werking'.

Op andere plekken in de tuin wordt echt uitgepakt. Dit zijn de zogenaamde 'specials', bijzondere elementen die het bezoek tot een onvergetelijke ervaring maken voor jong en oud, zoals een amfitheater aansluitend op de nieuwe hoofdentree van het museum.

Beeld van het padensysteem en de bijzondere plekken en speelobjecten in de tuin met onder andere het amfiteater en het speelskelet.

Door de tuin verspreid staan en liggen verder enkele grote speelobjecten, geïnspireerd op (uitgestorven) dier- en plantensoorten. Deze worden geplaatst op plaatsen die refereren aan hun natuurlijke habitat: van reliëfstructuren in een zandbak voor de allerkleinsten tot een dinosaurusskelet als klimtoestel - tussen de varens - of mammoetschommels voor de grotere kinderen. Spelen en educatie gaan zo hand in hand. Zo is de kans het grootst dat

de fascinatie voor de natuur die alle medewerkers van Naturalis verbindt succesvol overspringt op de jonge bezoeker, met als boodschap: natuur is leuk, fascinerend en intrigerend, maar ook kwetsbaar... Wees er zuinig op!

